

*Ірина Романюк,
ORCID iD 0000-0002-8935-3667
старший викладач кафедри теорії й методики
дошкільної та початкової освіти
Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти
вул. Адміральська, 4-а, 54001, м. Миколаїв, Україна
iryna.romaniuk@toipro.mk.ua*

ПОБУДОВА РОЗПОРЯДКУ ДНЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДЛЯ РІЗНОМАНІТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ДІТЬМИ В РАНКОВІ ГОДИНИ

У статті розглянуто професійний досвід автора та довготривале спостереження за діяльністю педагогів-практиків закладів дошкільної освіти щодо побудови розпорядку дня, який ефективно впливає на психофізіологічний розвиток дитини; визначено принципи побудови розпорядку дня, подано перелік щоденних справ та варіантів освітніх практик, використаних у взаємодії педагога з дітьми в ранковій годині як часу для створення життєрадісного настрою, що підкріплено авторськими пропозиціями. Наголошено на оновленні та наповненні дефініцій «розпорядок дня», «щоденні справи», «освітні практики в ранковій годині» актуальним змістом, потребі формування у педагогів базового ставлення до дитини, яка пережила травматичну подію, та вміння самостійно добирати освітні практики, завдяки яким щоденні справи будуть динамічними та практико-спрямовані.

Ключові слова: освітні практики в ранковій годині; розпорядок дня; щоденні справи.

© Романюк І. А., 2022

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. XXI століття ЮНЕСКО оголосило століттям освіти. Це означає, що міжнародне співтовариство визнало освіту як домінують розв'язання глобальних проблем людства і формування духовних підвалин нової цивілізації (Беленька Г. В., Коваленко О. В., Шинкар Т. Ю., 2020, с. 33). Процеси трансформації в освіті вплинули на зміст і темпи формування нових типів відносин у дошкільній освіті, що відбиваються на видах та змісті професійних компетентностей спеціаліста дошкільної галузі.

Педагоги, щоб відповідати вимогам професійного стандарту (Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти», 2021), дотримуватись умов

організації освітнього процесу, зазначених у Стандарті дошкільної освіти (Базовий компонент дошкільної освіти, 2020), намагаються застосовувати якнайбільше різноманітних методів та форм роботи з дітьми, що пропонують фахові джерела. Упровадження мало досліджених новацій, необґрунтована послідовність їхнього введення в освітній процес на фоні зростання кількості хронічних захворювань, стресових і депресивних станів, фізичних відхилень у дітей призводить до перевантаження як власне дітей, так і педагогів. Негативні процеси освітньої діяльності в закладі дошкільної освіти посилюються там, де відбувається порушення розпорядку дня дітей, а саме: збільшено час на організовані навчально-пізнавальні заняття, не враховано періоди найбільшої активності,

працездатності дошкільнят та необхідності відновлення сил після розумового та фізичного навантаження; короткотривалий та малорухливий час перебування дітей на свіжому повітрі без урахування фізіологічних основ розвитку дітей.

Попри можливу критику з боку тих, хто вважатиме питання розпорядку дня в закладі дошкільної освіти неактуальним, зважаючи на важкі часи війни, доведемо, що ця тема залишається важливою, адже стан здоров'я, фізичний розвиток, працездатність та пізнавальна активність дитини дошкільного віку й подальша її успішність у школі залежить від того, наскільки правильно організований розпорядок дня.

Аналіз основних досліджень і публікацій із зазначеної проблеми.

Низкою досліджень питань якості дошкільної освіти в Україні визначено, що важливим напрямом державної освітньої політики в Україні є «створення оптимальних умов для розвитку і саморозвитку особистості, розкриття в освітньому процесі її інтелектуально-особистісного потенціалу, гуманізація цілей, орієнтація на особистість як найвищу цінність, набуття життєво важливих освітніх компетенцій, соціалізації, входження до європейського та світового освітніх просторів» (Беленька Г. В., Коваленко О. В., Шинкар Т. Ю., 2020, с. 33). Підтримуємо думку авторів та визнаємо, що це потребує підвищення рівня професійної компетентності педагогів закладу дошкільної освіти.

Організація освітнього процесу та навчального навантаження на дитину в закладі дошкільної освіти регулюється відповідно до норм і положень Закону України «Про дошкільну освіту» (2011). Вимоги до розпорядку дня, навчально-пізнавальних занять, організації життєдіяльності, рухової активності дітей є розділом Санітарного регламенту для дошкільних навчальних закладів (2016), що обов'язково враховується під час розроблення освітніх програм розвитку дітей раннього та дошкільного віку.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій педагогів-практиків свідчить про увагу до вивчення різних аспектів ор-

ганізації процесів життєдіяльності в розпорядку дня дітей у закладі дошкільної освіти. Так, у навчально-методичному посібнику з питань розвитку життєстійкості/стресостійкості в дітей в освітніх закладах надані поради щодо взаємодії педагога з дітьми, їхнього емоційно комфортного перебування в закладі дошкільної освіти, ефективно організованого розпорядку дня, що залежить від сформованого у педагога базового ставлення до дитини, яка пережила травмувальну подію воєнного часу (Чернобровкіна В. А., 2021, с. 32). Педагог не фіксується на оцінюванні поведінки дітей як такої, що «не відповідає нормі» чи є «неправильною», «неадекватною», а навпаки, – розуміє природні і закономірні психічні реакції дітей на стрес і травму та надає дитині необхідну підтримку у важкий для неї період й ефективно проводить із нею різні види діяльності.

Вітчизняна вчена А. В. Желан у переліку умов виховання культури поведінки дошкільника визначає, що дотримання розпорядку дня є гарантом урівноваженого стану дітей, запобігає перевтомленню та статиці в діяльності, формує стереотип поведінки (Желан А. В., 2014, с. 23). Цю думку підтверджує особиста психолого-педагогічна практика автора публікації.

У фаховому журналі «Дошкільне виховання» провідні науковці Н. В. Гавриш і К. Л. Крутій та практики дошкільної освіти І. А. Романюк і Н. В. Шалда обговорювали виклики дистанційної освіти дошкільнят. Доктор педагогічних наук, професор К. Л. Крутій підкреслила, що «педагогічне завзяття», яке втілюється у двох крайнощах: аніматорстві («а щоб дитині було не нудно та весело») та менторстві («треба навчати, розвивати, формувати та виховувати» і все це одночасно), більше заважає, аніж дає можливість дитині отримати інформацію (Проблеми дистанційної освіти дошкільнят. Круглий стіл «ДВ», 2020, с. 24). Уважаємо, що різноманітних видів діяльності дітей у розпорядку дня, запропонованих у професійних джерелах, багато, це потребує від педагога вміння орієнтуватись у доцільності їхнього застосування.

Практичні рекомендації українських науковців щодо структури організації ранкових годин, процесів ранкової взаємодії з батьками та радісних зустрічей із дітьми, застосування рефлексивного кола спілкування, «кишеньки професійних секретиків» (Беленька Г. В., Кондратець І. В., 2018, с. 27); прийомів організації трудових доручень для дітей (Беленька Г. В., 2018, с. 14); процесів формування культури харчування (Беленька Г. В., Кондратюк С. В., 2018, с. 7); правильного розпорядку дня та сну (Філімошкіна Н. В., 2020, с. 15); дитячого експериментування як другого провідного типу діяльності малят (Крутий К. Л., Деснова І. С., 2020, с. 4) сприятимуть ефективному використанню педагогом щоденних справ та освітніх практик у розпорядку дня. Це полегшує переживання самотності дитини та сприяє подоланню ігрової депривації дошкільнят.

Актуальним у роботі педагога з дітьми впродовж дня є застосування таких нових форматів взаємодії, як: «дитина та книжка», що передбачає технології, прийоми знайомства дітей із книгою, під час яких змінюється усталена мета використання книги в основному як джерела знань. Під час жвавих обговорень, емоційного сприймання її змісту та оформлення книги розглядають як зв'язок із реальним життям (Гавриш Н. В., Кондратець І. В., 2022, с. 6; Кондратець І. В., 2022, с. 11); «дитина та картина», що розширює можливість педагога активізувати комунікації дітей (Половіна О. А., Бутенко Л. Г., 2022, с. 12); стимульні ситуації з формування сталої соціальної поведінки дітей (Дудинська Л. В., Безсонова О. К., 2020, с. 4). Запропоновані різні види мовленнєвої комунікації з дітьми в розпорядку дня в ранкові години (Гавриш Н. В., 2021, с. 3) сприяють побудові цілісної системи мовленнєво-комунікаційного розвитку дошкільнят.

У дев'яти номерах журналу «Дошкільнє виховання» за 2020, 2021 роки представлено розроблені сценарії ранкових зустрічей із дітьми у дружньому колі, які апробовані в закладі дошкільної освіти (Пушкаренко Л. В., 2021, с. 27). Застосу-

вання педагогом практико-орієнтованих матеріалів сприяють якісному впливу на емоційний, інтелектуальний та фізичний розвиток дітей дошкільного віку. Різноманітні вправи із розвитку комунікативних навичок старших дошкільнят, сценарії із запитаннями для тематичних бесід розширюють професійний ресурс педагога не тільки у груповій, а й в індивідуальній взаємодії з дітьми.

Методист дошкілля І. А. Терещенко на шпальтах фахового журналу «Дошкільнє виховання» систематизувала інформацію щодо впровадження в освітній процес ефективного методу «Дошка вибору» з метою мотивації вихованців до самостійної діяльності, розвитку ініціативності та самостійності дітей у виборі діяльності (Терещенко І. А., 2021, с. 17). Уважаємо, що серед професійних засобів розвитку самостійної діяльності дошкільників цей метод може використовуватись у розпорядку дня як під час ранкових зустрічей, так і впродовж дня.

На сайтах українських закладів дошкільної освіти термін «розпорядок дня» застосовують нарівні з дефініцією «режим дня», що свідчить про ототожнення практиками дошкілля цих двох понять. Проте у фахових виданнях поняття «режим дня» та «розпорядок дня», які розкривають особливості побудови життєдіяльності дітей у закладі дошкільної освіти, мають відмінності.

У збірнику наукових праць О. А. Сорочинська здійснює теоретичний аналіз дефініції «режим дня» та розглядає його як основу формування здоров'я та гармонійного розвитку дітей дошкільного віку (Сорочинська О. А., 2018, с. 82). У навчальному посібнику Т. І. Поніманської «Дошкільна педагогіка» визначено, що «режим дня – правильний розподіл у часі головних процесів життєдіяльності дитини» (потреби дитини ві сні, харчуванні, чистоті, зміні видів діяльності, прогулянках на повітрі), він має важливе значення для збереження і зміцнення її здоров'я, повноцінного розвитку (Поніманська Т. І., 2018, с. 171). На нашу думку, такий підхід до побудови жит-

тедіяльності дітей базується на класичних уявленнях про те, що режим дня є засобом для реалізації завдань чинних програм розвитку дітей у закладах дошкільної освіти. Проте є нормативні та наукові джерела, у яких замість терміна «режим дня» вводиться поняття «розпорядок дня», що підкреслює їхнє різне змістове навантаження та підходи до можливостей розпорядку дня.

Трактування поняття «розпорядок дня» подано в Санітарному регламенті для дошкільних закладів освіти: «Розпорядок дня вікових груп має відповідати гігієнічним нормам щодо тривалості сну, занять різними видами діяльності та відпочинку, зокрема й організації навчальних занять, перебування на свіжому повітрі, рухової активності, кратності приймання їжі тощо» (Санітарний регламент для дошкільних навчальних закладів, 2016, Розділ XII, п. 4). Українські вчені та практики на шпальтах фахових видань уживають поняття «розпорядок дня», який має будуватися з урахуванням індивідуальних особливостей дітей (Беленька Г. В., Мельник Н. Г., 2018, с. 35–48), для розвитку дітей (Філімошкіна Н. В., 2020, с. 15). У Міжнародній методиці з оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти ECERS-3 розглянуто переваги осучасненої організації життєдіяльності дітей та підкреслено, що розпорядок дня в закладі дошкільної освіти враховує потреби й запити дітей, а не потреби дорослих або програми (Косенчук О. Г., Новик І. М., 2020, с. 4–9). Такий підхід відповідає сучасним тенденціям розвитку дошкільної освіти в Україні та відбиває наше розуміння поняття «розпорядок дня».

За результатами власного дослідження про ставлення батьків до особливостей організації життєдіяльності дітей у закладі дошкільної освіти з'ясовано, що поняття «розпорядок», а тим паче «режим» батьки вихованців сприймають із тривогою (60 %), негативно (30 %):

по-перше, в уяві батьків дошкільників виникає поняття про жорсткі правила, які не дають дитині відчувати свободу, робити вибір та приймати самостійні рішення

щодо організації життя й діяльності в закладі дошкільної освіти. До речі, педагоги також не люблять це слово;

по-друге, у батьківських колах гостро обговорюють те, що ідеї режиму є спадщиною радянського минулого, а отже, неправильні та застарілі;

по-третє, останнім часом у родинах лише 26 % батьків дотримуються певного розкладу життя, унаслідок чого діти звикають до вільного перебігу щоденних подій і справ: коли малюк захотів їсти – тоді його й погодували, коли захотів спати – тоді й уклали. Ігри та прогулянки у 83 % родин проводять спонтанно, залежно від настрою або коли в батьків є вільний час та бажання;

по-четверте, серед частини батьків побутує думка: щоб дитина виросла творчою особистістю, вона не повинна змалечку звикати до жорстких рамок і життя за стандартом.

Усі наведені аргументи здебільшого пов'язані зі сприйняттям поняття «режим» як похвилинно розписаного виконання жорстких приписів. Попри це аналіз показав, що в дошкільній освіті відхід від жорстких методик догляду за дітьми, описаних пів століття тому, – є багаторічною позитивною тенденцією. Водночас це не зменшує ролі розпорядку дня в психофізіологічному розвитку дитини дошкільного віку.

На підставі проведеного аналізу поняття «розпорядок дня» у своєму дослідженні розглядаємо як раціональне чергування та зумовлену об'єктивними чинниками тривалість різних щоденних справ (прогулянки, гігієнічні процедури та самообслуговування, харчування, сон, самостійна та організована види діяльності), які повторюються щодня в певній послідовності, але не є інертними, монотонними, задовольняють усі основні потреби дитячого організму та сприяють зміцненню здоров'я дошкільнят.

Окреслення невирішених питань, порушених у статті. Упродовж останніх років у системі освіти України відбувається переосмислення питання організації освітнього процесу в закладах дошкільної

освіти. Попри цікаві ідеї та пропозиції у проаналізованих публікаціях науковців та практиків, педагоги стикаються з труднощами під час вибудовування власної системи взаємодії з дітьми, добору освітніх практик у щоденних справах, не порушуючи розпорядок дня. Це пов'язано з недостатністю конкретних методичних рекомендацій про застосування щоденних справ та можливість вибору освітніх практик для педагогів, які б ефективно впроваджувалися та позитивно впливали на розвиток дітей у групі.

Наведений аналіз наукових праць підтвердив необхідність переглянути усталену в дошкільній освіті термінологію та наповнити оновлені дефініції актуальним змістом, прийнятним і зрозумілим для батьків та педагогів дошкільця.

У Законі України «Про дошкільню освіту» наголошено, що заклад дошкільньої освіти, забезпечуючи розвиток, виховання і навчання дитини, ґрунтується на поєднанні сімейного та суспільного виховання (Закон України «Про дошкільню освіту», 2022). Життя родини складається з необхідних щоденних справ, завдяки яким забезпечується порядок, безпека та взаємодія її членів. Гарвардські експерти з Ініціативи з питань ранньої освіти Saul Zaentz діляться своїми порадами для батьків щодо встановлення розпорядку дня та розвитку соціально-емоційних навичок дітей, де ключовими складниками є щоденні справи, до яких дитина звикла в садочку: миття рук, споживання їжі та перекуси, прогулянки на свіжому повітрі, час для навчання і денний сон чи відпочинок тощо. Послідовність і постійність дуже важливі для того, щоб дошкільнята почувалися безпечно і комфортно (Кисельова К. А., 2020). Наше дослідження підтверджує потребу виконання дітьми життєво необхідних щоденних справ удома та в закладі дошкільньої освіти. Уважаємо, що це не «режимні моменти» чи моменти життя, а життєві справи, які забезпечують дітям відчуття комфорту, упевненості, спроможності контролювати те, що відбувається навколо.

Для реалізації процесів інтеграції сімейного та суспільного виховання замість

усталеного в дошкільній освіті терміна «режимні моменти» як одиниці організації регламентованої життєдіяльності дітей у закладі дошкільньої освіти вводимо поняття «щоденні справи» – регулярні, постійні, зрозумілі та передбачувані дії в розпорядку дня, які сприяють набуттю дитиною дошкільного віку важливих соціальних навичок: упевненості, самостійності, здатності до самоконтролю.

У розпорядку дня під час різних щоденних справ для ефективного впливу на розвиток дітей педагог застосовує освітні практики. Вони орієнтовані на вимоги сучасності і забезпечують найвищі результати, спрямовуються на конструювання, створення, апробацію, упровадження чи поширення досягнень передового досвіду педагогічної науки, технологій (Зелюк В. В., 2013, с. 2); формування всебічно розвиненої, творчої, вільної особистості (Пашов Р. І., 2013, с. 182); результативність засвоєння матеріалу, посилення активності з боку всіх учасників заняття, допомогу в подоланні емоційних та комунікативних бар'єрів (Федорцова О. Г., 2021, с. 213–219).

У закладі дошкільньої освіти освітні практики – це найменші елементи доцільної та цілеспрямованої форми активності дітей, які мають певну послідовність, повторюються з визначеною регулярністю та здійснюються для досягнення певних цілей у розвитку дітей. Освітні практики, які застосовує педагог у роботі з дітьми, можуть змінюватися й оновлюватися. Нові завдання з розвитку кожної дитини у групі та колективу загалом, що постають перед педагогом, сприяють виникненню нових способів їх досягнення, а отже нових освітніх практик із закріпленням та продовженням упровадження попередніх. Приклади сценаріїв проведення ранкових зустрічей із дітьми у дружньому колі (Пушкаренко Л. В., 2021, с. 27), форматів взаємодії «дитина та книжка» (Гавриш Н. В., Кондратець І. В., 2022, с. 6; Кондратець І. В., 2022, с. 11), «дитина та картина» (Половіна О. А., Бутенко Л. Г., 2022, с. 12); стимульних ситуацій із формування сталої соціальної

поведінки дітей (Дудинська Л. В., Безсонова О. К., 2020, с. 4) тощо висвітлюють системність, послідовність, різноманітність освітніх практик, які впроваджують педагоги в закладах дошкільної освіти.

Нині викликом для педагога є набуття елементарних знань та практичних навичок взаємодії з дитиною, яка пережила травмувальну подію або опинилась у складній життєвій ситуації, має ознаки «травми війни», а також застосування системи щоденних справ, освітніх практик у розпорядку дня. Набуті знання та вміння педагога сприятимуть розвитку особистісних якостей і ключових компетентностей дошкільнят, збереженню та відновленню їхнього фізичного та психічного здоров'я.

Формулювання мети і завдань статті. Метою статті є висвітлення особливостей застосування педагогами щоденних справ та освітніх практик у розпорядку дня в закладі дошкільної освіти.

У статті виконуємо завдання:

1. Проаналізувати джерела інформації щодо понять «режим дня» та «розпорядок дня» в закладі дошкільної освіти.

2. Визначити принципи складання оптимального розпорядку дня.

3. Надати методичні рекомендації педагогам щодо застосування щоденних справ та логічного добору освітніх практик взаємодії з дітьми в ранкові години.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Оптимальний розпорядок дня в закладі дошкільної освіти формується на фізіолого-гігієнічних засадах розвитку дитячого організму, а саме за умови врахування педагогом можливостей працездатності клітин кори головного мозку, центральної нервової системи дитини дошкільного віку.

Принципами складання розпорядку дня є: відповідність віку дітей; ритмічність; циклічність; чергування періодів сну та неспання, видів діяльності; гнучкість та індивідуальний підхід; свобода вибору; поступовість та послідовність. Розкриємо кожний із них.

Відповідність віку дітей. Об'єднання дітей у вікові групи полегшує педагогу

дотримання часових норм розпорядку та використання щоденних справ та освітніх практик взаємодії з дітьми. Наприклад, із дітьми раннього віку проводять короткі заняття по 7–10 хвилин, у середній групі одне заняття триває 20 хвилин, у старшій – 25 хв. Збільшується і кількість занять від двох на день у молодших групах до трьох у середній та старшій групах.

Молодшим дітям відводять більше часу на споживання їжі, підготовку до прогулянки та сну. Усі моменти, акценти розпорядку дня визначені в чинних освітніх програмах, але й у різновікових групах педагог може враховувати різницю часових норм, передбачати використання певних організаційних моментів та зміни програмових завдань тощо відповідно до вікових можливостей своїх вихованців.

Ритмічність. Тривалість та чергування щоденних справ у розпорядку дня відповідають потребам дитячого організму в їжі, відпочинку, руховій активності. Необхідно враховувати періоди найбільшої активності, працездатності дошкільнят та необхідність відновлення сил після розумового та фізичного навантаження, тому навчально-пізнавальні заняття проводять у першій половині дня після сніданку. У розпорядку дня є час для сну і самостійної ігрової діяльності, що сприяє зняттю нервової напруги.

Відповідно до добових ритмів дитячого організму вибудовують і життєдіяльність дітей у закладі дошкільної освіти через щоденні справи:

- перебування на свіжому повітрі (прогулянки ранкові, денні, вечірні);
- ігрова діяльність та заняття за власним вибором (самостійна діяльність);
- харчування;
- освітня (навчально-пізнавальна) діяльність;
- сон, відпочинок;
- гігієнічні процедури (миття рук, обличчя, загартування тощо) та самообслуговування.

За сезонними ритмами в закладі дошкільної освіти частіше обирають три типи розпорядку дня: теплий період осені

та весни; холодний період осені, весни та зими; літній період.

Щоденні справи у своїй послідовності відбивають принцип ритмічності розпорядку дня, що підтверджує таблиця 1 «Ритмічність щоденних справ дітей у розпорядку дня закладу дошкільної освіти».

У таблиці 2 «Орієнтовний перелік щоденних справ та освітніх практик у розпорядку дня» подано приклад добору щоденних справ та освітніх практик протягом дня в організації життєдіяльності дітей у групі закладу дошкільної освіти.

Таблиця 1

Ритмічність щоденних справ дітей у розпорядку дня закладу дошкільної освіти

Ранкові години	Денні години	II половина дня
1. Зустріч (приймання) дітей, оглядання, ігри, спілкування 2. Ранкова гімнастика 3. Самообслуговування та гігієнічні процедури 4. Підготовка до сніданку, сніданок 5. Самообслуговування та гігієнічні процедури 6. Ігри та дитячі види діяльності 7. Організована навчально-пізнавальна діяльність	8. Підготовка до прогулянки, прогулянка, повернення з прогулянки 9. Самообслуговування та гігієнічні процедури 10. Підготовка до обіду та обід 11. Самообслуговування та гігієнічні процедури 12. Підготовка до сну, денний сон, підйом після сну	13. Гімнастика пробудження 14. Самообслуговування та гігієнічні процедури 15. Ігри, самостійна діяльність дітей 16. Самообслуговування та гігієнічні процедури 17. Підготовка до вечері, вечеря 18. Ігри, прогулянка, повернення дітей додому

Джерело: складено самостійно

Таблиця 2

Орієнтовний перелік щоденних справ та освітніх практик у розпорядку дня

Ранок	Прогулянка	Друга половина дня
Ранкова зустріч, ігри, самостійна індивідуально-комунікативна діяльність	Підготовка до прогулянки	Поступове пробудження після сну
Ранкова гімнастика	Фізкультурний комплекс	Гімнастика пробудження
Бесіди з дітьми за їхніми інтересами. Розглядання предметів, ілюстрацій, картинок, творів мистецтва	Бесіда в рамках спостереження, експериментування чи за змістом літературного твору (за потребою)	Бесіда. Розглядання предметів, ілюстрацій, картинок, творів мистецтва. Перегляд відеоматеріалів різного змісту (з урахуванням обраної тематики)
Короткі спостереження: на вулиці, у куточку природи; за діяльністю дорослих, явищами суспільного життя	Спостереження, експериментування, екскурсії	Спостереження, експериментування

Вправи для розвитку соціально-комунікативних навичок; антистресові вправи (зняття психологічного напруження) та вправи на саморегуляцію	Вправи та ситуації для розвитку пізнавальних психічних процесів	Ситуації спілкування і накопичення позитивного соціально-емоційного досвіду, антистресові вправи (зняття психологічного напруження, тривожності тощо) та вправи на саморегуляцію
Індивідуальна робота з дітьми, робота з підготовки до занять	Індивідуальна робота з дітьми (пріоритет – розвиток фізичних, особистісних якостей)	Індивідуальна робота з дітьми (закріплення)
Малорухливі ігри	Рухливі ігри та спортивні вправи	Рухливі ігри
Вправи формування в дітей навичок самообслуговування, зокрема чергування, виконання культурно-гігієнічних процедур	Праця (трудові доручення)	Праця (трудові доручення)
Навчально-пізнавальні заняття	Читання літературних творів (фольклор)	Читання літературних творів. Прослуховування музичних творів
		Театр, розваги (ігри-драматизації, інсценівки), творча майстерня (СХД), сюжетно-рольова гра
Самостійна ігрова та рухова діяльність – обов’язковий структурний компонент кожного складника розпорядку дня у групі. У дитини має бути особистий час, коли вона може гратися сама, про щось розмірковувати, за чимось/кимось спостерігати. Роль педагога – продумати прийоми мотивації до дитячої самостійності		
	Організаційні питання повернення до групи, самообслуговування. Підготовка до обіду, обід. Підготовка до сну, сон (індивідуальний супровід, застосування літературних та музичних творів, як практика емоційно спокійного засинання)	Індивідуальні спілкування з дітьми та батьками, прощання

Джерело: складено самостійно

Циклічність. Споживання їжі, організована освітня діяльність, сон, гігієнічні процедури повторюються орієнтовно в один і той же час. Це сприяє поступовому виробленню в дітей корисних рефлексів (апетит з'являється у певний час) і звичок: малюки привчаються мити руки перед споживанням їжі, робити зарядку вранці, грати в рухливі ігри на свіжому повітрі тощо.

Чергування періодів сну та неспання, видів діяльності. Добовий режим дитини в цілому побудований на чергуванні сну та денного неспання.

Сон забезпечує повне функціональне відновлення всіх систем організму. Фізіологічна потреба у сні дітей різного віку залежить від особливості їхньої нервової системи та стану здоров'я. У дошкільний період корисним є денний сон незалежно від того, чи відвідує дитина дитячий садок чи групу короткочасного перебування та ін. Удома діти не завжди сплять удень, що часто негативно позначається на їхньому самопочутті: вони швидше втомлюються, стають примхливими, млявими або навпаки – надто збудженими. У дошкільному закладі денний сон (2–2,5 години) – обов'язковий складник розпорядку дня. Денний сон є чинником згладжування впливу на організм дошкільника стресових чинників і несприятливої екологічної ситуації. Коли дитина спить, мозок виробляє спеціальні захисні білки, завдяки яким нервова система адаптується до підвищених навантажень. Однією з

причин, коли дитина відмовляється спати, може бути її низька активність у діяльності. Це можна подолати, залучаючи малюків до активних пізнавальних, продуктивних видів діяльності, збільшуючи тривалість прогулянок, інтенсивність фізичних вправ, уникаючи емоційного збудження дитини незадовго до часу денного сну. Для малюка немає жодної користі в тому, що його змушують засипати, коли він не втомився або занадто збуджений.

Іноді в закладі дошкільної освіти дитина відмовляється спати, бо процес організації сну відбувається саме як «режимний момент», а не щоденна приємна справа відпочинку, під час якої педагог спокійно і тихо розповідає добрі казки, читає вірші, тихо наспівує колискові або вмикає спокійні дитячі пісеньки; лагідно погладжує по спині або по голові, промовляючи приємні для дитині слова.

Період неспання – це активна фаза життєдіяльності організму людини, коли більшість фізіологічних систем функціонує досить інтенсивно, забезпечуючи сприятливий рівень сенсорного розвитку, емоційних, рухових процесів, продуктивної діяльності. Для періоду неспання важливим є чергування за видами діяльності з урахуванням віку дітей (перелік поданий у таблиці 3 «Види діяльності дітей дошкільного віку»); за розумовим та фізичним навантаженням із забезпеченням потреби дітей у грі, творчості та самостійній діяльності.

Таблиця 3

Види діяльності дітей дошкільного віку

від 1 до 3 років	від 3 до 6 (7) років
Предметна діяльність та ігри зі складними та динамічними іграшками, рольові ігри	Ігрова діяльність: ігри з правилами (рухливі, дидактичні) та творчі (режисерські, сюжетно-рольові, імпровізації, будівельні, фантазування)
Сенсорно-пізнавальна діяльність (елементарні досліди з матеріалами та речовинами (пісок, вода, тісто тощо))	Сенсорно-пізнавальна, дослідницька діяльність (елементарні досліди, моделювання предметів та ситуацій)
Мовленнева, комунікативна діяльність (спілкування з дорослими та спільні ігри з однолітками під керівництвом дорослого)	Мовленнева, комунікативна діяльність (заняття, ситуації спілкування та взаємодії з дорослими та однолітками тощо)
Самообслуговування та дії з побутовими предметами	Господарсько-побутова діяльність: самообслуговування, елементарна господарська праця, праця в природі (у приміщенні та надворі)

Рухова діяльність (оволодіння основними рухами)	Рухова, здоров'язбережувальна діяльність (оволодіння основними рухами)
Мистецько-творча діяльність – художньо-продуктивна: малювання, ліплення, аплікація	Мистецько-творча діяльність – художньо-продуктивна: малювання, ліплення, аплікація
Мистецько-творча діяльність, спрямована на сприйняття змісту музики, казок, віршів, картин	Мистецько-творча діяльність – музична: сприйняття та розуміння сенсу музичних творів, співи, музично-ритмічні рухи, ігри на дитячих музичних інструментах
	Мистецько-творча, художньо-мовленнєва діяльність – театралізована: сприйняття художньої літератури та фольклору (слухання, обговорення, заучування та розповідання), відображення в театралізованій діяльності
	Сенсорно-пізнавальна, мистецько-творча та ігрова діяльність: технічне і художнє, площинне й об'ємне конструювання (папір, картон, природні та залишкові матеріали)

Джерело: складено самостійно

Під час складання орієнтовного розподілу навчально-пізнавальних занять педагоги враховують навантаження на дитину (психічне, фізичне, емоційне), яке домінує; передбачають раціональне чергування видів діяльності (розумова, рухова, практично-прикладна) на кожному занятті та доцільне використання місць для проведення занять (зокрема власне в розвивальних осередках групи, у приміщеннях спортивної та музичної зали, студійних кімнатах, плавальному басейні, ігровому, спортивному майданчику, у квітнику тощо).

Гнучкість, індивідуальний підхід. Вихователь групи, забезпечуючи дотримання розпорядку дня, особливу увагу приділяє індивідуальним особливостям та потребам дітей. Є діти, які не люблять галасливих ігор, швидше втомлюються, потребують додаткового відпочинку. Для таких малюків передбачений у кожній групі осередок усамітнення, де дитина може просто посидіти з улюбленою іграшкою, подивитися ілюстрації, лягти на диванчик чи килимок тощо. Дітей, які часто хворіють, є фізично ослабленими рекомендується укласти спати першими, а будити останніми.

Педагог застосовує ті ж прийоми, які під час укладання дітей до ліжка використовують батьки: погладити по голівці чи

певний час посидіти поруч із малюком, який погано засинає. Педагог має зважати на індивідуальні харчові вподобання кожної дитини: хтось любить споживати гарячу страву, комусь треба її остудити. Треба подавати до столу дитини страву в готовому вигляді, а вже перед дитиною ламати їжу на шматочки чи, за бажанням дитини, не робити цього. Не всі вихованці групи можуть з'їсти запропоновану порцію повністю, тому дитину, яка категорично відмовляється від певної страви, не можна годувати силоміць – це викликає огиду до їжі загалом.

Свобода вибору. Передбачає надання дитині свободи вибору цілей, змісту, джерел, засобів, термінів, часу, місця для власної діяльності. Обмеження дитячого волевиявлення в закладі дошкільної освіти пов'язано не з розпорядком дня, а з надмірною регламентованістю і гіперопікою над дитиною; із великою кількістю психолого-педагогічних методів і прийомів, які намагаються використати педагоги в різних видах діяльності, вимогами батьків винятково до якості знань, а не до розвитку особистісних якостей дітей, творчих проявів. Це, на жаль, гальмує формування таких важливих якостей, як самостійність, ініціативність, упевненість у собі.

Послідовність та поступовість. Усі

щоденні справи здійснюємо одну за одною, логічно пов'язуємо між собою. Щоб перейти до наступної справи, потрібно виконати попередню (зібрати іграшки, щоб вийти одягатися на прогулянку, помити руки перед їдою). Коли дитина починає розуміти, навіщо все це потрібно робити, їй легше звикнути до певних алгоритмів дій та в цілому до розпорядку дня.

Розглянемо щоденні справи та освітні практики в ранкові години як часу створення життєрадісного настрою дітей.

Ранкові години – це спокійний момент розпорядку дня в закладі дошкільної освіти; своєрідний початок, від якого залежить лейтмотив і емоційне забарвлення, загальна картина дня. «Театр починається з вішалки», а цікавий і наповнений день дитини в закладі дошкільної освіти – із подарованого батьками і педагогами ранку. Від того, як дорослі зрозуміють емоційний стан дошкільника вранці, залежить рівень його творчості, настроїв протягом дня і щасливе дитинство загалом (Беленька Г. В., Кондратець І. В., 2018, с. 27). Отже, основне завдання педагога:

- до приходу дітей підготувати групове приміщення: провітрити, визначити температуру повітря; виставити атрибутику чи посібники з урахуванням передбаченої навчально-пізнавальної діяльності та щоб привернути увагу дітей й стимулювати їх до самостійної діяльності тощо;

- під час приймання дітей: привітно та доброзичливо зустріти їх та батьків, поспілкуватися з ними; включити дітей у загальний ритм життя в колі однолітків, іграми, цікавим спілкуванням створити в них бадьорий, життєрадісний настрій.

У Санітарному регламенті для дошкільних навчальних закладів у Розділі XII. Вимоги до розпорядку дня і навчання, організації життєдіяльності, рухової активності дітей, п. 1 зазначено, що педагог опитує батьків або осіб, які їх замінюють, щодо стану здоров'я дитини та візуально визначає стан її здоров'я (шкірні покрови, наявність нежиті тощо) (Санітарний регламент для дошкільних навчальних закладів, 2016). Спілкуючись із батьками, педагог уважно слухає й спостерігає за проявами,

які свідчать про їхній емоційний стан, адже стан батьків та їхня можлива розповідь про домашні події можуть дати відповіді щодо поведінки та емоційних проявів малюків упродовж дня.

Ранковий прийом – найбільш сприятливий час для вільної самостійної гри дітей, їхнього спілкування між собою та для індивідуальної та групової взаємодії вихователя з дітьми. Добре передбачати на ранок короткі бесіди з групою дітей або окремими дітьми на заздалегідь заплановані теми і теми, що виникли з ініціативи дітей. Такі бесіди можуть супроводжуватися розгляданням ілюстрацій, спостереженням тощо. У певній системі можна передбачати комплекс методів та прийомів впливу на розвиток дітей у формі «ранкових зустрічей» (ранкового кола).

Окреслюючи конкретні види діяльності з дітьми, ураховуємо характер майбутніх навчально-пізнавальних занять. Якщо заняття матимуть спокійний характер та вимагатимуть розумової активності та виконання дітьми завдань за столами або в малорухомих формах, як, наприклад, деякі заняття з формування елементарних математичних уявлень, розвитку мовлення тощо, на ранок плануємо діяльність дітей, що викликає їхню фізичну активність. І, навпаки, якщо заняття передбачають велику рухову активність дітей (фізкультурні, музичні), то освітні практики в ранкові години мають бути спокійнішими.

Відмітною особливістю взаємодії педагога з дітьми є невимушеність, опертя на цікавість і допитливість дитини, на зацікавленість діяльністю. За змістом ранковий відтинок часу може містити:

- бесіди з дітьми тематичні та за їхніми інтересами (як види комунікації) – мовленнєва діяльність;

- короткі спостереження (на природі, у куточку природи; за діяльністю дорослих, явищами суспільного життя) – сенсорно-пізнавальна діяльність;

- розглядання предметів, ілюстрацій, творів мистецтва (дидактичних картинок, ілюстрацій) – сенсорно-пізнавальна та мистецько-творча діяльність;

- управи з розвитку соціально-ко-

мунікативних навичок, для зняття психологічного напруження, із розвитку емоційної сфери, зокрема з використання емоційно-стимульної (антистресової) гімнастики – комунікативна діяльність;

- малорухливі ігри, хороводи – рухова діяльність;

- управи з самообслуговування, елементарної господарчої праці та праці у природі (у приміщенні та на вулиці) – господарчо-побутова діяльність.

Важливою є систематична цілеспрямована щоденна індивідуальна робота з дітьми (ранком зазвичай передусе навчально-пізнавальним заняттям).

Методикою дошкільної освіти передбачено кількість видів щоденних справ у ранкові години, яка залежить від віку дітей, наприклад, у молодшій і середній групах – 3–4 види, у старшій групі – 4–6 видів. Утім вихователь самостійно та аргументовано може визначати освітні практики, завдяки яким щоденні справи будуть динамічними та практико-спрямованими. Деякі щоденні справи є ключовими: ранкова гімнастика, управи на розвиток емоційної сфери чи зняття психологічного напруження, самообслуговування (чергування), індивідуальна робота з дітьми. Освітнім практикам

треба визначити місце в тижневому розпорядку, наприклад:

понеділок – спостереження або розгляд картин із супроводжувальною бесідою (наприклад, із застосуванням «стіни слів у картинках») та управи на зняття психологічного напруження;

вівторок, четвер – ранкове коло, у якому передбачені управи на розвиток соціокомунікативних навичок або стимульні ситуації для розвитку в дітей сталої звички прийнятної поведінки;

середа – управи на розвиток емоційної сфери, пізнавальних психічних процесів (наприклад, із використанням «дошки настрою»);

п'ятниця – бесіди з дітьми: етичні, пізнавальні, управи на зняття психологічного напруження, робота із «дошкою вибору», «стіна слів у картинках».

Орієнтовний тижневий перелік освітніх практик, застосованих педагогом у взаємодії з дітьми в ранкові години, представлено в таблиці 4. Якщо освітні практики протягом дня будуть поєднані ключовою ідеєю, які, для прикладу, у таблиці позначені курсивом, то це стимулюватиме дітей до активностей під час подальшої організованої та самостійної діяльності.

Таблиця 4

Орієнтовний тижневий перелік освітніх практик взаємодії з дітьми в ранкові години

Понеділок	Вівторок	Середа	Четвер	П'ятниця
I половина дня				
Ранкова гімнастика				
Розвиток та закріплення навичок самообслуговування, зокрема чергування				
Малорухливі та хороводні ігри				
Ідеї ранку, які є підґрунтям для формування педагогом циклу освітніх практик				
Ранок зустрічі з казковим героєм	Ранок зустрічі з картиною	Ранок загадок та гумору	Ранок зустрічі з музикою	<i>Ранок перетворень (задуми про зміну в осередках, вибір дидактичної гри, календаря, теки тощо, які почнуть в и г о т о в л я т и своїми руками в другу половину дня)</i>

<i>Нова книжка на полиці</i>	<i>Ранкові фантазії</i>	<i>Настрій у гості завітав</i>	<i>Музичний інструмент заграє і дітей у гурток зібрав</i>	<i>Ранкове експериментування</i>
Вправи на зняття психологічного напруження, емоційно-стимульна (антистресова) гімнастика	Вправи на розвиток соціально-комунікативних навичок	Вправи на зняття психологічного напруження, емоційно-стимульна (антистресова) гімнастика	Вправи на розвиток соціально-комунікативних навичок	Вправи на зняття психологічного напруження, емоційно-стимульна (антистресова) гімнастика
Бесіди про проведені вихідні дні. Спостереження або розгляд картин із супроводжувальною бесідою	Бесіди на морально-етичну тематику (створення стимульної ситуації)	Бесіди на екологічну та валеологічну тематику. Спостереження за природними явищами	Бесіди про родину, сімейні традиції, прихильності, про особисте ставлення до близьких	Бесіди про предмети та явища соціального оточення (розгляд ілюстрацій).
Дидактичні ігри з розвитку мовлення	Дидактичні ігри з ознайомлення з природою	Дидактичні ігри з математики (орієнтування у просторі, геометричні фігури)	Дидактичні ігри з розвитку мовлення	Дидактичні ігри з ознайомлення із довкіллям
Діяльність у книжковому осередку	Діяльність в осередку природи	Діяльність на дослідницькому майданчику	Діяльність у художньо-мовленнєвому чи народознавчому осередку	Діяльність у сенсорно-пізнавальному осередку

Джерело: складено самостійно

Передбачається, що кожна ідея ранку буде підґрунтям для формування циклу освітніх практик. Наприклад, казковий герой, який завітає та знайомиться з дітьми в понеділок (діалог із застосуванням різних видів привітань), стимулює інтерес до літературного твору, який педагог читатиме з дітьми в понеділок. Для цього можна запропонувати дітям відшукати на полиці книгу про цього героя чи описати його, потім разом прочитати цей твір. У середу чи четвер, коли передбачено заняття з розвитку мовлення, діти разом із героєм управляються в переказі твору (педагог вибирає потрібний вид переказу: повний, за частинами, командами, колективний, вибіркового тощо). На «стіні слів у картинках» можуть з'являтися слова (педагог готує для дітей сам або діти разом із педагогом знаходять картинки слів) не тільки з тематики тижня, а з літературного твору. Цей герой може приходи-

ти упродовж тижня до дітей під час різних щоденних справ за потребою (посилити інтерес малюків до пізнавальної діяльності, до процесів самообслуговування тощо). А у п'ятницю малюки з героєм міркують, у яких осередках на цьому тижні вони найчастіше проводили час, щоб хотіли змінити чи додати в осередку тощо. Герой може попрощатися на певний час, а може сказати, що завітає до дітей у понеділок і ще тиждень бути у вирі спільних подій. Разом із педагогом на початку навчального року діти можуть створити альбом героїв літературних творів, яких би вони хотіли побачити або тих, які будуть приходити до них у гості. Залежно від віку дітей можна додавати характеристики героєві через разом придумані картинки-символи тощо.

У вівторок у групі до приходу дітей педагог облаштує в мистецькому осередку або в іншому зручному для сприйняття

місці «мінігалерею» з репродукціями 1–3 художніх картин, які можуть відповідати тематиці тижня. А якщо заняття з розвитку мовлення на цьому тижні присвячене опануванню вмінь дітей описувати картину, а заняття з образотворчого мистецтва передбачає навчання сприймання та зображення певного об'єкта та явища, які посилюють сприймання художнього твору, то саме ця(і) картина(и) має(ють) бути у групі. Репродукції художніх картин використовуємо для:

- мотивації до проведення певного виду діяльності,
- формування уявлення в дітей про різноманітність довкілля;
- стимулювання до сприймання пізнавальної інформації за темою картини (об'єкти, предмети та явища);
- зацікавлення мистецтвом, художніми засобами виразності.

Усі репродукції картин можуть зберігатися в теці (альбомі), яка є постійним атрибутом осередку творчості у групі.

Добір освітніх практик у ранкові години, які супроводжують щоденні справи, мають бути аргументовані педагогом доцільністю, системністю, послідовністю, практичною спрямованістю на якість освіти вихованців.

Взаємодія педагога з дітьми ранком здебільшого здійснюється по підгрупах та індивідуально. Хороводи та спокійні вправи можна проводити фронтально. В арсеналі сучасного педагога велика кількість професійних ресурсів для вибору, які він може використати, створюючи:

- циклограми та картотеки щоденних справ та освітніх практик у розпорядку дня (наприклад, циклограми ресурсних, соціокомунікативних вправ, бесід із дітьми, трудових доручень тощо);
- алгоритми щоденних справ (наприклад, із чого складається: прихід у групу; чергування в осередку природи, збирання іграшок на майданчик; підготовка до денного сну тощо). Педагог може організувати освітні практики, під час яких діти разом складатимуть ці алгоритми або «пазли» щоденних справ.

Висновки та перспективи подаль-

шого дослідження проблеми.

Проведене дослідження дає підставу зробити такі висновки.

1. Використання у професійному словнику понять «розпорядок дня», «щоденні справи» та «освітні практики» замість усталеної в дошкільній освіті термінології «режим дня», «режимні моменти» сприятиме налаштуванню як педагогів, так і батьків на те, що всі щоденні справи в розпорядку дня закладу дошкільної освіти є динамічними, вони змінюються залежно від впливу середовища, вікових та індивідуальних особливостей дітей, а його головна мета – задоволення всіх основних потреб дитячого організму та сприяння зміцненню здоров'я дошкільнят.

Складниками розпорядку дня є щоденні справи – регулярні, постійні, зрозумілі та передбачувані дії, завдяки яким дитина набуває важливі соціальні навички: упевненість, самостійність та здатність до самоконтролю. Щоденні справи динамічно реалізуються завдяки застосуванню педагогом освітніх практик як найменших елементів доцільної та цілеспрямованої взаємодії з дітьми групи задля досягнення визначених цілей у їхньому розвитку.

2. Забезпечення оптимального розпорядку дня в закладі дошкільної освіти відбуватиметься на фізіолого-гігієнічних засадах розвитку дитячого організму, а саме під час урахування педагогом можливостей працездатності клітин кори головного мозку, центральної нервової системи дитини дошкільного віку, та принципах його складання: відповідність віку дітей; ритмічність; циклічність; чергування періодів сну та неспанья, видів діяльності; гнучкість та індивідуальний підхід; свобода вибору; поступовість і послідовність.

3. Привітне спілкування педагога з батьками та введення дітей у загальний ритм життя в колі однолітків, створення в них бадьорого, життєрадісного настрою є основним завданням ранкових годин у закладі дошкільної освіти. Цьому сприяють: сформованість у педагога базового ставлення до дитини, яка пережила травматичну подію; уміння розробляти орієнтовний перелік щоденних справ та до-

бирати освітні практики впродовж дня, які аргументовані доцільністю, системністю, послідовністю, практичною спрямованістю на якість освіти вихованців. Подані у статті зразки щоденних справ та освітніх практик, що можуть бути застосованими в ранкові години, та методичні рекомендації до них стимулюватимуть педагога до творчого підходу під час вибору освітніх практик та їхнього якісного введення в роботу з дітьми.

Питання організації розпорядку дня в закладі дошкільної освіти є актуальними, потребує подальшого вивчення та розроблення орієнтовних планів щоденних справ із використанням ефективних освітніх практик, що впливають на стан здоров'я, фізичний розвиток, творчу та пізнавальну активність дитини дошкільного віку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція та поради для організації освітнього процесу // Практика управління дошкільним закладом. – 2021. – Режим доступу: <https://ezavdnz.mcf.ua/book?bid=37876>.
2. Беленька Г. В. Запрошуємо до столу, або Як виховувати культуру харчування / Г. В. Беленька, С. В. Кондратюк // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2018. – № 3. – С. 7. – Режим доступу: <https://emetodyst.mcf.ua/629805>
3. Беленька Г. В. Ранок радісних зустрічей / Г. В. Беленька, І. В. Кондратець // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2018. – № 1. – С. 27. Режим доступу : https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/23328/1/G.V.Belienka_I.V.Kondratec_RRZ.pdf
4. Беленька Г. В. Чому діти не хочуть виконувати трудові доручення? / Г. В. Беленька // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2018. – № 11. – С. 14. – Режим доступу : <https://emetodyst.mcf.ua/685863>.
5. Беленька Г. В. Якість дошкільної освіти в Україні та країнах ЄС: параметри виміру та методичний супровід / Г. В. Беленька, О. В. Коваленко, Т. Ю. Шинкар // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2020 р., № 72, Т. 1. – С. 33. Режим доступу: http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/72/part_1/8.pdf DOI: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.72-1.6>
6. Беленька Г. В. Як чарівна Фея присипляє дітей: усе про денний сон / Г. В. Беленька // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2018. – № 7. – С. 35–48.
7. Гавриш Н. В. Дитина і книжка: новий формат взаємодії / Н. В. Гавриш, І. В. Кондратець // Дошкільне виховання. – 2022. – № 2. – С. 6.
8. Гавриш Н. В. Мовлення дитини. Впроваджуємо базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / Н. В. Гавриш. // Дошкільне виховання. – 2021. – № 3. – С. 3–8.
9. Дудинська Л. В. Соціальне щеплення, або Стимульні ситуації для сталої поведінки / Л. В. Дудинська, О. К. Безсонова. // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2020. – № 3. – С. 4. – Режим доступу: <https://emetodyst.mcf.ua/798076>.
10. Желан А. В. Формування культури поведінки дітей дошкільного віку / А. В. Желан / Науковий вісник МДУ імені В. О. Сухомлинського. – 2014. – № 45. – С. 20–24. – Режим доступу: http://en.mdu.edu.ua/wp-content/uploads/files/7_10.pdf
11. Закон України «Про дошкільну освіту» – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>
12. Зелюк В. В. Слово до читача / В. В. Зелюк // Постметодика. Журнал Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. – 2013. – № 2 (111). – С. 2. – Режим доступу: <http://pano.pl.ua/pm/pdf-1-f-w/PM-111.pdf>

13. Кисельова К. А. Що робити з дошкільнятами на карантині / Автор-перекладач К. А. Кисельова // Освіторія. – 2020. – Режим доступу: <https://osvitoria.media/experience/shho-robyty-iz-doshkilnyatamy-na-karantyni/>
14. Кондратець І. В. Читання з продовженням, або «Філософські години» з дітьми / І. В. Кондратець. // Дошкільне виховання. – 2022. – № 1. – С. 11.
15. Косенчук О. Г., Новик І. М. ECERS-3: оцінюємо якість освітнього процесу по-новому / О. Г. Косенчук, І. М. Новик // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2020. – № 12. – С. 4–9.
16. Крутій К. Л. Ігрова діяльність, дитяче експериментування і STREAM-освіта / К. Л. Крутій, І. С. Деснова // Дошкільне виховання. – 2022. – № 5. – С. 4.
17. Пашов Р. І. Освітні практики формування всебічно розвиненої, творчої, вільної особистості / Р. І. Пашов // Вісник ХНПУ імені Г. С. Сковороди «Філософія». – 2013. Том 1, № 41. – С. 282–292. – Режим доступу: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/philosophy/article/view/2216>
18. Половіна О. А. Про що мовчить картина, або Комунікація за творами живопису / О. А. Половіна, Л. Г. Бутенко. // Дошкільне виховання. – 2022. – № 5. – С. 12.
19. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Т. І. Поніманська. – К. : Академвидав, 2018. – 408 с.
20. Проблеми дистанційної освіти дошкільнят. Круглий стіл ДВ // Дошкільне виховання. – 2020. – № 5. – С. 21–28. – Режим доступу : file:///Users/user/Desktop/dv2020-5_p21.pdf
21. Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти». Наказ Міністерства економіки України №755-21 від 19.10.2021. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti>.
22. Пушкаренко Л. М. Теплі ранки у дружньому колі. Ранкові зустрічі у травні для дітей старшої групи / Л. М. Пушкаренко. // Дошкільне виховання. – 2021. – № 4. – С. 27.
23. Санітарний регламент для дошкільних навчальних закладів. Наказ Міністерства охорони і здоров'я України № 234 від 24.03.2016. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0563-16#n14>.
24. Сорочинська О. А. Режим дня як основа формування здоров'я та гармонійного розвитку дітей дошкільного віку в курсі «Вікова фізіологія та валеологія» / О. А. Сорочинська, О. В. Павлюченко, Н. О. Халімончук // Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки. – 2018. – Вип. 82(1). – С. 81–86. – Режим доступу: <https://inlnk.ru/poKABa>
25. Терещенко І. А. Дошка вибору: розвиваємо самостійність дитини / І. А. Терещенко // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2021. – № 2. – С. 17.
26. Федорцева О. Г. Інноваційні освітні практики та використання їх у закладах освіти / О. Г. Федорцева // Нові технології навчання. – 2021. – № 95. – С. 213–219. – Режим доступу: <http://journal.org.ua/index.php/ntn/article/view/222>. DOI: <https://doi.org/10.52256/2710-3560.95.2021.24>
27. Філімошкіна Н. В. Життя за розкладом, або Навіщо дитині розпорядок дня / Н. В. Філімошкіна // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2020. – № 9. – С. 15. – Режим доступу: <https://emetodyst.mefr.ua/837100>.
28. Чернобровкіна В. А. Базове ставлення педагога до дитини, яка пережила травматичну подію / В. А. Чернобровкіна / Навчально-методичний посібник «Підготовка вчителів до розвитку життєстійкості / стресостійкості у дітей в освітніх навчальних закладах» // Київ. Університетське видавництво ПУЛЬСАРИ. – 2021. – С. 32.

**ESTABLISHING THE ROUTINE IN PRESCHOOL INSTITUTIONS
TO ENSURE ACTIVITIES DIVERSITY FOR CHILDREN IN THE MORNING
HOURS**

Romaniuk Iryna,

senior lecturer,

Department of Theory and Methods of preschool and primary Education

Mykolaiv In-Service Teachers Training Institute

4-a Admiralska Street, 54001,

Mykolaiv, Ukraine

iryna.romaniuk@moippo.mk.ua

In the article, the author's professional report considers the practice of teachers in preschools as for the routine, which effectively influences a child's psychophysiological development. The principles of the day routine, a variety of the options to establish a relationship between the teacher and the early years children to create a cheer children's mood are described. Emphasis is placed on updating the definitions of «agenda», «daily affairs», «morning learning practices». The need to choose a certain teacher approach to a child who has survived the traumatic experience is pointed out.

The issue of organizing the routine in preschools is still relevant: it needs further development of daily educational practices that have a positive impact on health, physical state, creativity and cognitive activity of preschool children.

Keywords: *daily practices; educational practices in the morning; routine;*

REFERENCES

1. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity. Nova redaktsiia ta porady dlia orhanizatsii osvitnoho protsesu (2021). [The basic component of preschool education. New edition and tips for organizing the educational process] // Praktyka upravlinnia doshkilnym zakladom. Retrieved from: <https://ezavdnz.mcfrr.ua/book?bid=37876> (ukr).
2. Bieliienka, H. V. (2018). Chomu dity ne khochut vykonuvaty trudovi doruchennia? [Why do children not want to do work assignments?]. *Vykhovatel-metodyst doshkilnoho zakladu*, 11, 14. Retrieved from: <https://emetodyst.mcfrr.ua/685863> (ukr).
3. Bieliienka, H. V. & Kondratets, I. V. (2018). Ranok radisnykh zustrichei [Morning of joyful meetings]. *Vykhovatel-metodyst doshkilnoho zakladu*, 1, 27. Retrieved from: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/23328/1/G.V.Beliienka_I.V.Kondratec_RRZ.pdf (ukr).
4. Bieliienka, H. V. & Kondratiuk, S. V. (2018). Zaproshuiemo do stolu, abo Yak vykhovuvaty kulturu kharchuvannia [Welcome to the table, or How to cultivate a culture of nutrition]. *Vykhovatel-metodyst doshkilnoho zakladu*, 3, 7. Retrieved from: <https://emetodyst.mcfrr.ua/629805> (ukr).
5. Bieliienka, H. V., Kovalenko, O. V. & Shynkar, T. Yu. (2020). Yakist doshkilnoi osvity v Ukraini ta krainakh YeS: parametry vymiru ta metodychnyi suprovid [Quality of preschool education in Ukraine and EU countries: measurement parameters and methodological support] *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*, 72. T. 1, 27. Retrieved from: http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/72/part_1/8.pdf DOI: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.72-1.6> (ukr).

6. Bieliienka, H. V. (2018). Yak charivna Feia prysypliaie ditei: use pro denni son [How a charming Fairy puts children to sleep: it's all about daytime sleep]. *Vykhovatel-metodyst doshkilnoho zakladu*, 7, 35–48 (ukr).

7. Chernobrovkina, V. A. (2021). Bazove stavlennia pedahoha do dytyny, yaka perezhyla travmuvalnu podiiu [Basic attitude of the teacher to the child who survived the traumatic event]. In «Pidhotovka vchyteliv do rozvytku zhyttiestykosti / stresostykosti u ditey v osvitnikh navchalnykh zakladakh». Kyiv. Universytetske vydavnytstvo PULSARY, 32 (ukr).

8. Dudynska, L. V. & Bezsonova, O. K. (2020). Sotsialne shchepлення, abo Stymulni sytuatsii dlia staloi povedinky [Social Vaccination, or Stimulus for Sustainable Behavior]. *Vykhovatel-metodyst doshkilnoho zakladu*, 3, 4. Retrieved from: <https://emetodyst.mcfr.ua/798076> (ukr).

9. Fedortseva, O. H. (2021). Innovatsiini osvitni praktyky ta vykorystannia yikh u zakladakh osvity [Innovative educational practices and their use in educational institutions]. *Novi tekhnolohii navchannia*, 95, 213–219. Retrieved from: DOI: <https://doi.org/10.52256/2710-3560.95.2021.24> (ukr).

10. Filimoshkina, N. V. (2020). Zhyttia za rozkladom, abo Navishcho dytyni rozporiadok dnia [Life on a schedule, or why a child's daily routine]. *Vykhovatel-metodyst doshkilnoho zakladu*, 9, 15. Retrieved from: <https://emetodyst.mcfr.ua/837100> (ukr).

11. Havrysh, N. V. & Kondratets, I. V. (2022). Dytyna i knyzhka: novyi format vzaiemodii [The child and the book: a new format of interaction]. *Doshkilne vykhovannia*, 2, 6 (ukr).

12. Havrysh, N. V. (2021). Movlennia dytyny. Vprovadzhuemo bazovyi komponent doshkilnoi osvity (nova redaktsiia) [The child's speech. Introducing the basic component of preschool education (new edition)]. *Doshkilne vykhovannia*, 3, 3–8 (ukr).

13. Kondratets, I. V. (2022). Chytannia z prodovzhenniam, abo «Filosofski hodyny» z ditmy [Reading with a sequel, or «Philosophical Hours» with children]. *Doshkilne vykhovannia*, 1, 11 (ukr).

14. Kosenchuk, O. H. & Novyk, I. M. (2020). ECERS-3: otsiniuiemo yakist osvitnoho protsesu po-novomu [ECERS-3: we evaluate the quality of the educational process in a new way]. *Vykhovatel-metodyst doshkilnoho zakladu*, 12, 4–9 (ukr).

15. Krutii, K. L. & Desnova, I. S. (2022). Ihrova diialnist, dytiache eksperimentuvannia i STREAM-osvita [Play activities, children's experimentation and STREAM education]. *Doshkilne vykhovannia*, 5, 4 (ukr).

16. Kyselova, K. A. (2020). Shcho robyty z doshkilniatamy na karantyni [What to do with preschoolers in quarantine]. *Osvitornia*. Retrieved from: <https://osvitoria.media/experience/shho-robyty-iz-doshkilnyatamy-na-karantyni/> (ukr).

17. Law of Ukraine «On Preschool Education» (2022). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text> (ukr).

18. Pashov, R. I. (2013). Osvitni praktyky formuvannia vsebichno rozvynenoj, tvorchoj, vilnoi osobystosti [Educational practices of forming a comprehensively developed, creative, free personality]. *Visnyk KhNPU imeni H. S. Skovorody. «Filosofia»*. Tom 1, № 41, 282–292. Retrieved from: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/philosophy/article/view/2216> (ukr).

19. Polovina, O. A. & Butenko, L. H. (2022). Pro shcho movchyt kartyna, abo Komunikatsiia za tvoramy zhyvopysu [What is the picture silent about, or Communication based on works of art]. *Doshkilne vykhovannia*, 5, 12 (ukr).

20. Ponimanska, T. I. (2018). *Doshkilna pedahohika* [Preschool pedagogy]. K.:

Akademvydav, 408 (ukr).

21. Problemy dystantsiinoi osvity doshkilniat. Kruhlyi stil DV. (2020). [Problems of distance education of preschool children. Round table DV]. *Doshkilne vykhovannia*, 5, 21–28. Retrieved from: file:///Users/user/Desktop/dv2020-5_p21.pdf (ukr).

22. Profesiynyi standart «Vykhovatel zakladu doshkilnoi osvity». (2021). [Professional standard «Educator of preschool education»] [Elektronnyi resurs]. Nakaz Ministerstva ekonomiky Ukrainy №755-21 vid 19.10.2021. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti> (ukr).

23. Pushkarenko, L. M. (2021). Teply ranky u druzhnomu koli. Rankovi zustrichi u travni dlia ditei starshoi hrupy [Warm mornings in a friendly circle. Morning meetings in May for senior children]. *Doshkilne vykhovannia*, 4, 27 (ukr).

24. Sanitary regulations for preschool educational institutions. (2016). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0563-16#n14> (ukr).

25. Sorochynska, O. A., Pavliuchenko, O. V. & Khalimonchuk, N. O. (2018). Rezhym dnia yak osnova formuvannia zdorovia ta harmoniinoho rozvytku ditei doshkilnoho viku v kursi «Vikova fiziolohiia ta valeolohiia» [Daily routine as a basis for the formation of health and harmonious development of preschool children in the course «Age physiology and valeology»]. *Zbirnyk naukovykh prats [Khersonskoho derzhavnoho universytetu]. Pedahohichni nauky. Vyp. 82(1)*, 81–86. Retrieved from: <https://inlnk.ru/poKA6A> (ukr).

26. Tereshchenko, I. A. (2021). Doshka vyboru: rozvyvaiemo samostiynnist dytyny [Board of choice: developing a child's independence]. *Vykhovatel-metodyst doshkilnoho zakladu*, 2, 17 (ukr).

27. Zhelan, A. V. (2014). Formuvannia kultury povedinky ditei doshkilnoho viku [Formation of a culture of behavior of preschool children]. *Naukovyi visnyk MDU imeni V. O. Sukhomlynskoho*, 45, 20–24. Retrieved from: http://en.mdu.edu.ua/wp-content/uploads/files/7_10.pdf (ukr).

28. Zeliuk, V. V. (2013). Slovo do chytacha [A word to the reader]. *Postmetodyka. Zhurnal Poltavskoho oblasnoho instytutu pisliadyplomnoi pedahohichnoi osvity*, 2 (111), 2. Retrieved from: <http://pano.pl.ua/pm/pdf-1-f-w/PM-111.pdf> (ukr).